

University of Groningen

Laatste reflecties Polderhoofdkanaal

Sijtsma, Frans

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Publication date:
2013

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Sijtsma, F. (2013). *Laatste reflecties Polderhoofdkanaal*. Rijksuniversiteit Groningen. Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Laatste reflecties Polderhoofdkanaal

Rijksuniversiteit Groningen – Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Frans J. Sijtsma

29-11-2013

Reactie RUG op de brief met bijlagen van mw. mr. W. Zwier (AKD; d.d. 1 november 2013) aan de Raad van State. Betreffende Gemeente Opsterland/Polderhoofdkanaal.

De Raad van State heeft gevraagd om meer detailinformatie ten aanzien van de economische effectberekeningen van een heropend Polderhoofdkanaal. AKD heeft dat gestuurd, middels bovengenoemde brief met drie bijlagen. Twee bijlagen (Ecorys, Grontmij) waren bij ons goed bekend en geven ons derhalve geen nieuwe inzichten. In eerdere reacties hebben wij reeds onze visie gegeven op dit bekende materiaal.

De bijlagen over het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector riepen wel nog vragen op; al was de globale werking van het Impactmodel Vrijetijdssector voor ons ook al wel helder. Om deze nieuwe vragen te beantwoorden hebben wij dankbaar gebruik gemaakt van de echte software van het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector (op een USB stick). De USB-stick is blijkens de website van ZKA voor een ieder gratis op te vragen. Daar hebben wij gebruik van gemaakt. Hieronder daarom nog enkele reflecties t.a.v. van dit ZKA Impactmodel Vrijetijdssector en het gebruik ervan.

Reflectie 1: De input bepaalt de output

Het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector is eenvoudig en helder: op basis van de input, berekent het model de output. Die output is met name hoeveel bestedingen en werkgelegenheid gemiddeld gepaard gaan met de geleverde input.

Het is belangrijk vast te stellen dat er met name sprake is van twee soorten input:

- 1) Aantal overnachtingen (bij verblijfsrecreatie): 7 invoervelden
- 2) Aantal bezoekers (bij dagrecreatie): 12 invoervelden

Daarnaast is er bij Verblijfsrecreatie twee keer een invoerveld met aantal slaappleatsen (bij campings) of ligplaatsen (bij jachthavens). Dit is dan weer vooral bedoeld voor vaste ligplaatsen en vaste staplaatsen. ZKA zegt in de handleiding bij het Impactmodel dat het model met name houvast geeft ten aanzien van de economische betekenis van de vrijetijdssector¹. Er is geen reden om te twijfelen aan de berekeningswijze in het model voorzover die optreden na correcte input. De kengetallen waar het model zich op baseert lijken alleszins betrouwbaar.

Reflectie 2: Het ZKA impactmodel is niet gebruikt bij de berekeningen voor het (effect van heropening van het) Polderhoofdkanaal

ZKA beschikt dus over betrouwbare kengetallen en een helder model. Toch hebben wij eerder aannemelijk gemaakt dat er veel reden is voor twijfel aan de uitkomsten van de berekeningen van ZKA. Waar Ecorys 4,3 FTE aan lokale effecten berekende, berekent ZKA er 63 FTE. Het is belangrijk op te merken dat het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector niet is gebruikt bij de berekening van die 63 FTE. Er is dus niet gewerkt met als input overnachtingen van verblijfsrecreanten en er is niet gewerkt met als input bezoekers aan dagrecreatieve attracties. De schattingen van ZKA zijn gemaakt door gebruik te maken van de kengetallen binnen het model; niet door het normale gebruik van het model zelf. Het model werkt normaal gesproken met input van aantallen overnachtingen of bezoekers. Die geven aan het eind bestedingen en werkgelegenheid. Daar tussenin zitten kengetallen. Kengetallen over bijvoorbeeld de hoeveel bestedingen mensen die gemiddeld doen als ze een dagje naar het museum gaan, of over de hoeveelheid arbeidsplaatsen en overnachtingen die er gemiddeld in een Bed & Breakfast zitten. ZKA heeft wel die kengetallen gebruikt voor de vertaling van ondernemersplannen naar werkgelegenheid en bestedingen, maar zonder oog te houden voor het realisme qua aantallen bezoekers (wat juist wel in het model zit als het normaal wordt gebruikt).

Reflectie 3: Wat geeft het ZKA model qua uitkomst bij gebruik zoals het model is bedoeld en met een ‘Ecorys-proof’ input?

Reeds eerder hebben wij gewezen op de mismatch die er is ontstaan door het door elkaar heen gebruiken van het WatersportIntensiteitenModel van Ecorys en de ZKA methode van het turven van eerste ideeën van ondernemers in een concurrentieloze wereld zonder zicht op de omvang van de markt. Eerder hebben wij er ook op gewezen

---

¹ Overigens zegt ZKA duidelijk in de handleiding en ook bij het opstarten van de softwareversie van het model dat het Impactmodel minder geschikt is voor toepassing op bedrijfsniveau; terwijl het model bij het Polderhoofdkanaal juist wel op dat niveau is gebruikt.

dat het Ecorys model in het algemeen veel beter de totale omvang van de heropening kan bepalen dan dat ze de verdeling in de ruimte kan maken. Ecorys heeft ingeschat dat het totale economische effect buiten het Polderhoofdkanaal 13 fte zal zijn; en (volgens onze narekening; zie eerdere reactie) dat er direct langs het Polderhoofdkanaal in het gebied van De Veenhoop en Nij Beets 4,3 fte terecht zal komen. In totaal dus 17,3 fte.

Ecorys gebruikt als basis voor haar berekeningen, naast haar Watersport Intensiteiten Model, met name gemiddelde gegevens over bestedingen van vaarrecreanten (inclusief hun uitgaven aan restaurants, musea, boodschappen e.d.). Dat laatste is nu waar het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector ook op is gebaseerd. De grote vraag is dan natuurlijk hoe de expertise van Ecorys en de vergelijkbare expertise van ZKA kan leiden tot totaal verschillende inschattingen.

Zoals hierboven nog eens benadrukt, wordt het ZKA model niet echt gebruikt door ZKA. Maar, vragen wij ons hier af, geeft het ZKA model ook onwaarschijnlijke uitkomsten als we proberen het van juiste input te voorzien? Een input die net als de Ecorys berekening als startpunt heeft de veranderingen in vaarbewegingen of bootdagen: dat is immers de echte verandering die op treedt door de eventuele heropening. Dat willen we hieronder nagaan. Het ZKA model is hiervoor zeer geschikt, omdat zij immers bij normaal gebruik werkt met input van aantal overnachtingen en aantal bezoekers.

Omdat het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector nu wel beschikbaar is voor de RUG, is er de mogelijkheid ontstaan om het ZKA model te gebruiken op de manier zoals vooral bedoeld is; namelijk inclusief het oog houden op de omvang van de markt. Ecorys gaat uit van 10500 extra bootdagen (in het totaal door het Polderhoofdkanaal beïnvloede gebied; een gebied dus veel groter dan enkel het Polderhoofd kanaal zelf). Als we er net als Ecorys vanuit gaan dat er gemiddeld 2.9 personen per boot meevaren, dan zouden die extra vaarbewegingen maximaal tot 30450 extra overnachtingen kunnen leiden. Dat hoeft natuurlijk niet, want de extra vaarbewegingen kunnen ook enkel dagrecreatief varen zijn, maar laten we een maximaal positief effect berekenen. Verder gaan we uit van één serieuze nieuwe jachthaven (80 vaste ligplaatsen; conform initiatief 31). Als we vervolgens ook nog eens aannemen dat er evenveel 30450 dagrecreatieve bezoekers bij komen (de bootpassanten of anderen personen) die een museum bezoeken inclusief de daarbij horende bestedingen (feitelijk zitten er al bestedingen in de overnachtingen; inclusief detailhandel bestedingen, maar opnieuw: we rekenen niet zuinig maar maximaal). Wat zou het economisch effect zijn, met deze input in het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector? Het resultaat van deze (tamelijk maximale) input in het ZKA model geeft als output 19,6 FTE (zie Bijlage 1); een hele andere orde van grootte voor het totale effect dan de 76 FTE waar ZKA in haar stukken vanuit gaat (namelijk 63 vsn ZKA en 13 van Ecorys).

De uitkomst van 19,6 FTE bij een maximale inschatting is qua omvang volledig in lijn is met die van Ecorys (17,3 FTE). Voor de goede orde: dit zijn concurrerende inschattingen van het hele effect van het Polderhoofd kanaal. Ze kunnen niet bij elkaar worden opgeteld; het zijn alternatieve inschattingen van hetzelfde². Net als bij Ecorys is het ook binnen het ZKA model niet eenvoudig om geografisch te bepalen welk deel waar terecht zal komen.

Het is niet ons idee om deze schattingen te presenteren als finale schattingen; ze zijn natuurlijk tamelijk ruw en ze zijn ons inziens tamelijk maximaal. Deze berekeningen hebben wel antwoord gegeven op de 'grote vraag' van hierboven: hoe de vergelijkbare expertise van Ecorys en ZKA kon leiden tot totaal verschillende inschattingen. Dat is nu wel opgehelderd. Bij correct gebruik van het ZKA Impactmodel Vrijetijdssector zijn de uitkomsten begrijpelijk en in lijn met die van Ecorys. Het is derhalve niet zozeer de expertise, maar eerder het niet-gebruiken van het model of het oneigenlijk gebruik dat tot verwarring leidt.

Reflectie 4: Tenslotte – een knagend zorgpunt

Eerder hebben wij gewezen op onze 'positie' in deze zaak. Wij zijn niet voor of tegen heropening van het Polderhoofd kanaal. Vanuit onze academische en praktische expertise op het gebied van de evaluatie van

---

² Vanwege de modelmatige systematische aanpak prefereren wij de Ecorys schatting. Ook deze lijkt echter – binnen de Ecorys aanpak - aan de maximale kant, omdat het Polderhoofd kanaal nu niet open is, en de andere projecten in het Friese merenproject al wel. Ongeveer tweederde van de positieve effecten van investeringen in het Friese Meren Project (en de bijdrage van het Polderhoofd kanaal) komen volgens de Ecorys aanpak voort uit het voorkomen van een negatieve ontwikkeling. Omdat bij het uitblijven van investeringen vaarwegen bijv. dichtslibben en dat daardoor de huidige vaarintensiteiten achteruitgaan. Investerings zorgen dan in de Ecorys berekeningen dat de intensiteiten op niveau blijven (Zie Bijlage B2, p4, punt 9 en 10). Bij het Polderhoofd kanaal is van een betekenisvolle huidige vaarintensiteit geen sprake en daarom zal de inschatting van het positieve toekomstige effect ons inziens tamelijk maximaal zijn.

ruimtelijke projecten zijn wij gericht op state-of-the-art en verdedigbare kwantificering van de verschillende effecten van het plan voor de heropening; ten behoeve van een zorgvuldige afweging.

In een besluitvormingsproces als dat van het Polderhoofdkanaal is het ons inziens van evident belang dat iedereen kan beschikken over juist feitenmateriaal. Daarna, en ondersteund daardoor, is er uiteraard volop ruimte voor verschil in visie en politieke deliberatie.

Nu er een eind lijkt te komen aan de jarenlange discussie over de effecten blijft de bescheiden rol van feitelijkheid in dit politieke besluitvormingsproces knagen. Hoe is het mogelijk dat zelfs nu nog, na jaren discussie (!) niet de door Ecorys berekende effecten (de zo belangrijke 4,3 fte) eenduidig op tafel liggen. Waarom moet daarvoor speciaal de RUG worden ingeschakeld om dat na te rekenen? Hoe is het mogelijk dat een bedrijf als ZKA, met zoveel expertise t.a.v. toerisme en recreatie haar, op zich zelf empirisch stevige, Impactmodel zo verwarringstichtend kan 'gebruiken' (of beter gezegd niet gebruiken). Dat zijn natuurlijk specifieke vragen rondom het Polderhoofdkanaal. Maar ze knagen met name omdat ze een bredere strekking hebben. Een strekking die juist zo relevant is voor de Raad van State en voor de universiteiten als medebewakers van objectiviteit en zorgvuldigheid in het maatschappelijk domein. Hoe is het mogelijk in een land met een zo goed ontwikkelde kennisinfrastructuur, dat er in het publieke debat romdom ruimtelijke projecten zo weinig aandacht is voor het beschikbaar maken van eenduidige feitelijke informatie? En hoe kan die situatie structureel verbeterd worden? Dat blijft vanuit onze positie een knagende vraag, los van de specifieke uitkomst in deze zaak.

BIJLAGE – RUG berekeningen met het ZKA Impactmodel Vrijtjidssector

De input

Stap 1 - Qua verblijfrecreatie: 10500 bootdagen bij 2,9 personen per boot (net als bij Ecorys) kunnen maximaal leiden tot 30450 overnachtingen. Verder gaan we uit van één serieuze nieuwe jachthaven met 80 vaste ligplaatsen (conform initiatief 31).

Bos en Heide Noordoost			Bos en Heide Midden-Nederland			Bos en Heide Zuid-Nederland			Kustgebieden			Watersportgebieden		
Verblijfstoerisme						Dagtoerisme								
						Aantal:								
Hotels (0-2 sterren)						<input type="text"/>	(Overnachtingen)							
Hotels (3-5 sterren)						<input type="text"/>	(Overnachtingen)							
Bungalowpark						<input type="text"/>	(Overnachtingen)							
Accommodatiegebonden Bungalowpark						<input type="text"/>	(Overnachtingen)							
Campings (vast)						<input type="text"/>	(Vaste plaatsen)							
Campings (toeristische)						<input type="text"/>	(Overnachtingen)							
Groepsaccommodatie						<input type="text"/>	(Overnachtingen)							
Jachthavens (vast)						<input type="text" value="80"/>	(Vaste plaatsen)							
Jachthavens (passanten)						<input type="text" value="30450"/>	(Overnachtingen)							

Stap 2 - Qua dagrecreatie:

30500 dagrecreatieve bezoekers (de bootpassanten of anderen personen) die allemaal een museum bezoeken: een flinke extra impuls derhalve.

Bos en Heide Noordoost			Bos en Heide Midden-Nederland			Bos en Heide Zuid-Nederland			Kustgebieden			Watersportgebieden		
Verblijfstoerisme						Dagtoerisme								
						Aantal:								
Oeverrecreatie						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Zwembadrecreatie						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Grote Attracties						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Kleine Attracties						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Cultuur						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Wellness						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Zelf sporten						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Musea/Bezienswaardigheden						<input type="text" value="30450"/>	(Bezoekers)							
Uitgaan						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Evenementen						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Buitenrecreatie						<input type="text"/>	(Bezoekers)							
Recreatief winkelen						<input type="text"/>	(Bezoekers)							

De output

Bovenstaande ons inziens vrij maximale input geeft als output 19,6 FTE. Als concurrerende schatting voor het totale effect zoals door Ecorys berekend (Ecorys berekende 17,3 FTE).

Bos en Heide Noordoost		Bos en Heide Midden-Nederland		Bos en Heide Zuid-Nederland		Kustgebieden		Watersportgebieden		
Verblijfstoerisme		Dagtoerisme		Totalen						
Totaal Bestedingen (in EURO) en werkgelegenheid per sector:										
		<u>Totaal Bestedingen:</u>				<u>Totaal FTE's:</u>				
Logies		283.560				2,59				
Horeca		369.347				4,63				
Detailhandel		436.445				2,74				
Entree		100.998				0,67				
Vervoer		214.502				0,62				
Overig:						2,87				
TOTAAL:		1.404.852				Directe werkgelegenheid:		11,26		
						Indirecte werkgelegenheid		5,51		
						Totale werkgelegenheid:		19,64		